

Orijinal makale

11-20 Yaş Öğrencilerde Sosyal Eğilimler Anketi (308 Öğrenci Üzerinde Pilot Çalışma)

Oğuz TEKİN¹, Adem ÖZKARA¹, Sevsen CEBECİ¹, Bünyamin IŞIK¹, Ferat ÇATAL²,
Derya G.DOĞAN², Meki BİLİCİ², Semra KARA²

¹ Fatih Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, ANKARA

² Fatih Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, ANKARA

ÖZET

Okullarda şiddet eğilimi ve madde kullanma alışkanlığı önemli bir sosyal problemdir. Bu çalışmamızda 308 öğrenci üzerinde pilot bir anket uygulayarak her bir öğrencinin cinsiyet, yaş, düzenli spor yapma ve düzenli kitap okuma özelliklerini kayıt ettik. Öğrencilerin Sosyal uyum, maddeden kaçınma, şiddetten kaçınma, aile ve okul statüsü, hedef ve ideal faktörlerini değerlendirdik. Her bir faktör altında 8 adet soru topladık ve 5'li Likert tipi ölçekle tutumları ölçtük. Faktör analizi yöntemi ile elde ettiğimiz 26 soruyu 6 faktör altında topladık. Böylece Cronbach alfa değeri 0.794 (Düzeltilmiş 0.811) olan bir ölçek elde etmiş olduk. Bu ölçekte her bir faktörün altında toplanan sorulardan faktör ortalama puanını hesaplayarak persantil seviyeleri oluşturduk. *Kız öğrencilerde*, Şiddetten kaçınma (3.9 ± 0.83 , 3.6 ± 0.98 $p=0.017$) ve Hedef ve idealler (4.6 ± 0.52 , 4.3 ± 0.82 $p=0.002$) puanları erkek öğrencilerden daha yüksek idi. *Düzenli spor yapanların* Okul Statüsü (4.05 ± 0.59 , 3.67 ± 0.73 $p<0.001$) puanları yapmayanlara göre daha yüksek idi. *Düzenli kitap okuyanların* ise Şiddetten kaçınma (3.94 ± 0.87 , 3.63 ± 0.85 $p=0.001$) Okul statüsü (3.96 ± 0.65 , 3.54 ± 0.73 $p<0.001$), Hedef ve İdealler (4.57 ± 0.64 , 4.45 ± 0.61 $p=0.005$) puanları okumayanlardan daha yüksek idi. Maddeden/Şiddetten kaçınma ile Sosyal uyum ($r=0.193$ $p=0.001$; $r=0.250$ $p<0.001$) ve aile statüsü ($r=0.213$ $p<0.001$; $r=0.249$ $p<0.001$) arasında, ayrıca Şiddetten kaçınma ile Hedef ve idealler ($r=0.219$ $p<0.001$), puanları arasında pozitif korelasyonlar vardı. Ortaöğretim öğrencilerinin düzenli kitap okumalarının sağlanması, bunun yanısıra aile statüsünü ve okul statüsünü iyileştirici, sosyal uyumu, hedef ve ideallerini artırıcı faaliyetler madde alışkanlıklarının ve şiddetin önlenmesinde yararlı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Ortaöğretim, madde kullanmama, şiddetten kaçınma, sosyal eğilim

ABSTRACT

Questionnaire of Social tendencies among 11-20 aged students (Pilot study among 308 students)

Tendency to violence and substance abuse among students constitutes an important social problem overall the world. In this study, we applied a questionnaire to 308 students and recorded gender, age, knowledges of regular exercise and knowledges of regular reading of study group. We also evaluated social adaptation, avoiding of substance, avoiding of violence, family status, school status, aim and idea factors of them. We gathered 8 questions under each factor and measured attitude of subjects by fivefold Likert's scale. Then, we gathered remaining 26 questions below 6 factors by Factor analysis in SPSS programme following some of them excluded. Thus, we obtained a scale with 0,794 (Corrected 0,811) Cronbach alpha coefficient. We calculated mean factor scores of each factor using related questions. Thereafter, we obtained percentile levels of them. Avoiding of violence ($3,9\pm 0,83$, $3,6\pm 0,98$ $p=0,017$) and aim & idea scores ($3,96\pm 0,65$, $3,54\pm 0,73$ $p<0,001$) of girls were higher than of boys. School status scores of group exercising regularly (4.05 ± 0.59 , $3,67\pm 0,73$ $p<0.001$) was higher than those never exercising regularly. Avoiding of violence ($3,94\pm 0,87$, $3,63\pm 0,85$ $p=0,001$), school status ($3,96\pm 0,65$, $3,54\pm 0,73$ $p<0.001$), aim & idea scores ($4,57\pm 0,64$, $4,45\pm 0,61$ $p=0,005$) of group reading regularly were higher than those never reading regularly.

We observed positive correlations between a voiding of substance/violence scores and social adaptation scores ($r=0,193$ $p=0,001$; $r=0,250$ $p<0,001$), family status scores ($r=0,213$ $p<0,001$; $r=0,249$ $p<0,001$); whereas between avoiding of violence scores and aim & idea scores ($r=0,219$ $p<0,001$).

We conclude that the saving activities of social adaptation, regular reading, aim & idea, and improving activities of family status and school status among middle-school students (11-20 ages) may be useful keeping of them away from sustance dependency and violence.

Key Words: Middle school education, avoiding of substance, avoiding of violence, social tendency

GİRİŞ

Okul hayatı ve bu sürede kazanılan alışkanlıklar insan yaşamının en önemli belirleyicilerinden birini oluşturmaktadır. Kişilik yapısı, aile hayatından sonra büyük ölçüde okulda şekillenmekte ve sosyal hayatın temelleri burada atılmaktadır. Bu

dönem eğer iyi değerlendirilir ve yararlı, olumlu geçirilirse ilerideki yaşam için sağlam temeller atılmış olur. Bu nedenle okullara yönelik yapılacak rehberlik ve araştırma faaliyetleri özel bir öneme haizdir. Ancak tüm sosyal kurumlarda olduğu gibi

okul yaşamında da pek çok yararlı tutum kazanıldığı gibi kötü örnekler ve zararlı tutum ve alışkanlıklarla da karşılaşabilmektedir¹. Günümüz dünyasında, sosyal hayatta olduğu gibi okul hayatında da zararlı ve olumsuz yönelimler ve bunların sonuçları birey, aile ve tüm toplumu etkileyen boyutlara ulaşmıştır. Basın ve yayın araçlarından okullarda şiddet, kavga, vb. olumsuz davranış örnekleri haberleri işgal edebilmektedir. Okullarda bu konunun araştırılması için kurulan komisyonlarda alınacak önlemleri belirlemek gayesi ile üniversitelerden konu ile ilgili araştırmalarının bildirilmesi istenmektedir².

Toplumda şiddete eğilimle ilgili yapılan yayınlarda şiddete potansiyel olarak zemin teşkil eden değişkenler şöyle bildirilmiştir. Erkek cinsiyet, daha önceki şiddet anamnezi, sık ev değiştirmek, işsizlik, şiddete eğilimli bir kültürde yaşamak, ilaç veya alkol alışkanlığı, düşük zeka düzeyi, şiddete eğilimli bir ailede yetişmek, silah bulundurmak, şiddet uygulayabileceği kişiler olmak, tepkilerini kontrol güçlüğü olmak³.

Bir başka kaynakta ise şiddete eğilim artırıcı faktörler, alkol/madde kötüye kullanımı, dış stres faktörleri, ekonomik güçlükler, kayıplar, aile problemleri, iş stresi, yaşam tarzı değişikliği, çatışmacı aile kuralları, geçmişteki kötü ilişkiler, ailede mental veya fiziksel yetersizlikler, sosyal izolasyon olarak belirtilmiştir⁴.

ABD'de çocuklara yönelik şiddet eğilimi, bir dizi tedbirin ve koruma programlarının geliştirilmesine neden olmuş ve ev ziyaretlerinde de bu konuda özel dikkat gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir⁵.

1998'de ABD de her 1000 çocuktan 43'ünün ölümcül olmayan şiddete maruz kaldığı, her 1000 öğretmenden ise 31'inin şiddetle karşılaştığı bildirilmiştir. Bunu önlemek amacı ile okullarda şiddeti önleme programları geliştirilmiş, bunlarda şiddetin yol açtığı yaralanmalar, agresif davranışlar ve bunlara yol açan okul ve otorite davranışları ve katkıları kayıt edilmiştir. Bu programların şiddetin azaltılmasına fayda sağladığı belirtilmiştir⁶.

Ergenlik döneminde kimlik arayışı doruğa ulaşır ve kendini ortaya koymaya yönelik bazen risk teşkil eden davranışlarla karşılaşılır⁷. Ergenlik döneminde suç teşkil eden davranışların okul başarısızlığı⁸, okul uyumsuzluğu⁹, okuldan kaçma ve ayrılma ile ilgili olduğu bulunmuştur¹⁰.

Öğrencilerde yapılacak olan şiddete eğilim, madde kullanımı ile ilgili rehberlik çalışmalarına öncülük etmek, bunların öğrencilerin sosyal eğilimleri (Sosyal uyum, aile, okul statüsü, hedef ve idealler) ile ilgisini belirlemek ve bu çalışmalarda

kullanılmak amacı ile kullanışlı bir anket hazırlamak çalışmamızın amacını teşkil etmiştir.

MATERYAL VE METOT

Bu çalışmamızda anket yöntemi ile 11-20 yaş arasında (orta, lise ve yüksekokul öncesi) 308 öğrenciye pilot test uyguladık. Pilot test ile sonradan daha kapsamlı ve çok merkezli olarak yapılacak araştırmalar için güvenilirlik ve geçerliliği yapılmış bir anket formu (Ölçek) elde etmeyi amaçladık.

Anket sorularının faktörlerini A-Sosyal uyum, B-Maddeden kaçınma eğilimi, C-Şiddetten kaçınma eğilimi, D-Okul statüsü, E-Aile statüsü ve F-Hedef ve idealler olarak belirleyerek (önceki çalışmalardan elde ettiğimiz tepkilerini kontrol, şiddete eğilimli ortam, ilaç-alkol alışkanlığı, faktörlerine genel uyum ve üst uyum faaliyetleri-hedef-ideal gibi rehberlik hizmetlerinde kullanılacak faktörleri de ilave ederek cinsiyet, spor yapma ve kitap okuma bağlamında ele aldık) her bir faktörün altında olumlu ve olumsuz yönde 8 adet soru planladık. Bu sorulara verilecek cevaplar için 5'li Likert tipi ölçekle ölçüm planladık (I.Hiç katılmıyorum II.Katılmıyorum III.Kararsızım IV.Biraz katılıyorum V.Kesinlikle katılıyorum).

Faktörle olumsuz yönde olan soruların (N ile gösterilen) puanlamasını 6'dan çıkararak yaptık¹¹.

Pilot Test

Pilot test için kullanacağımız 48 soruluk anket formunun içerik ve kapsam geçerliliği (Soruların faktörlerle uyumu ve faktörlerin uygunluğu, yeterliliği) 5 uzman doktorun görüşü alınarak araştırıldı. Orta öğretim öğrencileri üzerinde 3 özel öğretim kurumunda (Özel dershanelerdeki her başarı grubundan öğrenciler) 308 Öğrenci üzerinde (92 erkek ve 216 kız) anketi uyguladık ve sonuçları SPSS istatistik programına girdik^{12,13}.

Yapısal geçerlilik araştırması için anket sorularının Faktör analizlerini yapmayı düşündük. Başlangıç güvenilirlik analizi yapılmış olan sorulara SPSS programında faktör analizi (Quartimax yöntemi ile) uyguladık. Böylece başlangıçta faktörlerin altına öngördüğümüz soruların cevaplayıcılar tarafından da aynı faktörle ilgili görülüp görülmediğini istatistiksel olarak araştırdık. Birbiri ile ilgisiz olarak toplanan soruları analizden çıkararak analizi tekrar ettik. Bu şekilde 26 soruyu 6 faktör altında grupladık (Tablonun daha anlaşılır olması için Faktör yükü 0.4 altında olanları suprese ettik)¹⁴ (Tablo II. a).

Tablo I. Sosyal Eğilimler Pilot Test

A SOSYAL UYUM	
1	Farklı düşüncelere saygı gösteririm
7	Herkes benim gibi düşünmeli N
13	Toplumda herkes huzur içinde olmalı
19	İnsanlar sosyal bir çevrede yaşamak zorundadır
25	Diğer insanlar beni çoğu kez sıkıntıya sokar N
31	Toplumda herkes birbirine saygı göstermelidir
37	Diğer insanların benim hakkımdaki düşünceleri beni ilgilendirmez N
43	Huzurlu bir toplumsal yapı bir ülke için önemli bir hedefdir
B MADDEDEN KAÇINMA EĞİLİMİ	
2	İnsanların sıkıntılarını gidermek için sigara vb. alışkanlıkları edinmeleri normaldir N
8	Kötü alışkanlıklar tedavi edilmeli ve düzeltilmelidir
14	Sigara vb gibi alışkanlıklarımın kesinlikle vazgeçmem N
20	Madde kullanmak sosyal bir gerekliliktir N
26	Madde alışkanlıklarının insana ve topluma zararları vardır ve bunlarla mücadele edilmesi gerekir
32	Madde kullanımı insan için mutlaka gerekli olan bir şey değildir
38	İnsan bu dünyada madde kullanımı da dahil her şeyi denemeli N
44	Sigara vb madde kullanımı bana ve çevreme zarar verir
C ŞİDDETEN KAÇINMA EĞİLİMİ	
3	Günlük meseleler kavga edilerek çözülebilir N
9	İnsanlar medeni varlıklardır ve meselelerini çatışma yerine birbirlerini anlayarak çözmelidir
15	Bir yerde benim fikirlerim onaylanmadığı zaman sinirlenirim N
21	Sertlik genellikle iyidir ve sorunları bir anda çözer N
27	Kendini korumanın en iyi yolu saldırmaktır N
33	Kızını dövmeyen dizini döver N
39	Şiddet kullanmak medeni bir insan için kabul edilemez
45	Toplumda şiddet yerine karşılıklı anlayış ve barış esas olmalıdır
D OKUL STATÜSÜ	
4	Okulmdan memnunum
10	Ben kabiliyetli bir öğrenciyim ama olmam gereken konumda değilim N
16	Okul hayatımda olmam gereken yere geleceğimi umuyorum
22	Şimdiki konumumda derslerimi başarabiliyorum
28	Benden daha az kabiliyetli öğrenciler çok daha iyi konumdalar N
34	Okulda kendimi çok iyi bir konumda hissediyorum
40	Kendimi öğrenim hayatından dışlanmış hissediyorum N
46	İçinde bulunduğum okul çevresi beni tatmin etmiyor N
E AİLE STATÜSÜ	
5	Aile hayatımdan memnunum
11	Bizim ailede herkes birbirine anlayışlı ve olumlu davranır
17	Kötü ortam nedeniyle evde durmak bile istemiyorum N
23	Ailemizde devamlı çatışma ortamı hakimdir N
29	Annem ve babam bizimle çok ilgilenirler
35	Aile yapım oldukça sağlamdır
41	Aile hayatım dayanılır gibi değil N
47	İçinde bulunduğum aile hayatımı çok seviyorum ve beğeniyorum
F HEDEF VE İDEALLER	
6	Okulum sona erdiğinde hayatta herhangi bir hedefim yok N

12	Hayatta topluma hizmet için düşündüğüm hedeflerim var
18	İnsan gününü gün etmeli ve hoşça vakit geçirmek için yaşmalıdır N
24	Okul hayatının bana bir şey kazandıracığına inanmıyorum N
30	Kafamda hayatta yapmayı düşündüğüm bir şey yok N
36	Okul, hedeflerimi daha kolay gerçekleştirebilmem için mutlaka gereklidir
42	Hayattan herhangi bir beklentim yok N
48	Okula herhangi bir şey için değil ailemin zorlaması ile geliyorum N

Not: Cümle sonunda N işaretli olan soruların skorunu 6'dan çıkararak puanlayınız.

Tablo II. a Öğrencilerde Sosyal Eğilimler anket Faktör Analizi Tablosu (SPSS programında Faktör Analizi yöntemi ile oluşturulmuştur)

Rotated Component Matrix(a)

	Component					
	1	2	3	4	5	6
T5E	,752					
T47E	,744					
T11E	,735					
T35E	,716					
T29E	,659					
T17E	,495					
T23E	,424					
T27C		,694				
T21C		,693				
T3C		,627				
T15C		,626				
T34D			,696			
T22D			,695			
T16D			,520			
T28D			,485			
T4D			,401			
T31A				,710		
T43A				,655		
T13A				,652		
T2B					,687	
T44B					,576	
T8BB					,504	
T30F						,681
T24F						,624
T48F					,469	,505
T42F						,469

Extraction Method: Principal Component Analysis,
 Rotation Method: Quartimax with Kaiser Normalization
 a. Rotation converged in 6 iterations
 Extraction Method: Principal Component Analysis
 Rotation Method: Quartimax with Kaiser Normalization
 a. Rotation converged in 6 iterations

(T=Tutum, rakamlar soru numaraları ve harfler soruların ait oldukları faktörlerdir).

Bu soruları tekrar güvenilirlik analizine tabi tuttuk ve anketin genel güvenilirliğinin Cronbach's Alfa değerlerinin 0.794 (Düzeltilmiş 0.811) olduğunu tespit ettik. Düzeltilmiş değeri dikkate aldığımızda ölçeğin güvenilirliğinin **"Yüksek"** derecede olduğunu söyleyebiliriz (Tablo II.b). Böylece elde ettiğimiz anketin son şekline **"Fatih Sosyal Eğilimler Ölçeği-11-20 yaş Versiyonu "** ismini verdik.

Tablo II b. Öğrencilerde Sosyal Eğilimler anket Güvenilirlik Analizi (SPSS Programının Reliability (Güvenilirlik) Analizi kullanılarak elde edilmiştir)

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,794	,811	26

Item-Total Statistics

Item	Scale Mean if Deleted	Scale Variance if Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Deleted
T2B	107.76	103.976	.283	.217	.789
T3C	108.08	100.244	.368	.309	.785
T4D	108.54	100.178	.323	.234	.788
T5E	107.68	103.451	.414	.443	.785
T8B	107.48	106.772	.219	.173	.792
T11E	107.98	101.905	.424	.470	.783
T13A	107.56	105.980	.279	.282	.790
T15C	109.40	100.852	.260	.177	.793
T16D	108.09	102.424	.332	.233	.787
T17E	107.99	99.964	.381	.300	.784
T21C	108.38	96.561	.482	.376	.778
T22D	108.45	101.610	.381	.325	.784
T23E	107.93	100.950	.336	.244	.787
T24F	108.38	100.107	.259	.210	.794
T27C	108.32	100.376	.339	.327	.787
T28D	109.08	102.140	.234	.165	.794
T29E	107.81	101.480	.467	.438	.782
T30F	107.77	105.768	.179	.160	.794
T31A	107.50	107.150	.213	.316	.792
T34D	108.69	102.931	.246	.277	.792
T35E	107.73	103.344	.403	.418	.785
T42F	107.63	103.967	.359	.232	.786
T43A	107.56	104.690	.323	.270	.788
T44B	107.58	104.922	.273	.215	.790
T47E	107.72	102.308	.456	.477	.783
T48F	107.58	103.227	.421	.342	.784

İstatistiksel Analiz

İstatistiksel Analiz SPSS paket programında yapıldı. Güvenilirlik ve faktör analizleri yapılmış anketin sonraki değerlendirilmesi, bağımsız gruplar

arası analiz Mann-Whitney-U testi ile yapıldı. Multifaktöryel analizlerde Spearman Korelasyon testi uygulandı. 0.05 den düşük p değerleri istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

Tablo III. Fatih Sosyal Eğilimler Ölçeği-11-20 yaş versiyonu

A SOSYAL UYUM

13 Toplumda herkes huzur içinde olmalı
31 Toplumda herkes birbirine saygı göstermelidir
43 Huzurlu bir toplumsal yapı bir ülke için önemli bir hedeftir

B MADDEDEN KAÇINMA EĞİLİMİ

2 İnsanların sıkıntılarını gidermek için sigara vb. alışkanlıkları edinmeleri normaldir **N**
8 Kötü alışkanlıklar tedavi edilmeli ve düzeltilmelidir
44 Sigara vb madde kullanımı bana ve çevreme zarar verir

C ŞİDDETEN KAÇINMA EĞİLİMİ

3 Günlük meseleler kavga edilerek çözülebilir **N**
15 Bir yerde benim fikirlerim onaylanmadığı zaman sinirlenirim **N**
21 Sertlik genellikle iyidir ve sorunları bir anda çözer **N**
27 Kendini korumanın en iyi yolu saldırmaktır **N**

D OKUL STATÜSÜ

4 Okulmdan memnunum
16 Okul hayatımda olmam gereken yere geleceğimi umuyorum
22 Şimdiki konumumda derslerimi başarabiliyorum
28 Benden daha az kabiliyetli öğrenciler çok daha iyi konumdalar **N**
34 Okulda kendimi çok iyi bir konumda hissediyorum

E AİLE STATÜSÜ

5 Aile hayatımdan memnunum
11 Bizim ailede herkes birbirine anlayışlı ve olumlu davranır
17 Kötü ortam nedeniyle evde durmak bile istemiyorum **N**
23 Ailemizde devamlı çatışma ortamı hakimdir **N**
29 Annem ve babam bizimle çok ilgilenirler
35 Aile yapım oldukça sağlamdır
47 İçinde bulunduğum aile hayatımı çok seviyorum ve beğeniyorum

F HEDEF VE İDEALLER

24 Okul hayatının bana bir şey kazandıracağına inanmıyorum **N**
30 Kafamda hayatta yapmayı düşündüğüm bir şey yok **N**
42 Hayattan herhangi bir beklentim yok **N**
48 Okula herhangi bir şey için değil ailemin zorlaması ile geliyorum **N**

Not: Cümle sonunda N işaretli olan soruların skorunu 6' dan çıkararak puanlayınız.

SONUÇLAR

Anketin son halini tespit ettikten sonra Pilot araştırma yaptığımız öğrencilerin ortalama faktör puanlarını hesapladık. Bu faktör puanlarını persantil değerlerine göre gruplandırdık (Tablo IV). Böylece persantil değerlerine göre sonraki çalışmalarda anketin kişi bazında değerlendirilebilmesi hedeflendi. Faktör puanlarının cins, spor yapma ve kitap okumaya göre grup karşılaştırmasını yaptık.

Tablo IV. Anket Faktör puanlarının değerlendirilmesi ve Persantil değerleri

	Sosyal Uyum	Maddeden Kaçınma	Şiddetten Kaçınma	Okul Statüsü	Aile Statüsü	Hedef ve İdealler
Sayı	308	308	308	308	308	308
Ortalama	4.80	4.74	3.80	3.77	4.51	4.50
Medyan	5.00	5.00	4.00	3.80	4.71	4.75
Mod	5.00	5.00	4.25	3.60	5.00	5.00
Standart Sapma (S.S)	.49	.53	.88	.71	.59	.64
Minimum	1.00	1.00	1.00	1.20	1.00	1.75
Maksimum	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00
Persantiller						
10	4.33	4.00	2.50	2.80	3.57	3.75
20	4.67	4.67	3.00	3.20	4.14	4.00
30	5.00	5.00	3.25	3.54	4.28	4.25
40	5.00	5.00	3.75	3.60	4.57	4.50
50	5.00	5.00	4.00	3.80	4.71	4.75
60	5.00	5.00	4.25	4.00	4.85	5.00
70	5.00	5.00	4.25	4.20	5.00	5.00
80	5.00	5.00	4.75	4.40	5.00	5.00
90	5.00	5.00	5.00	4.60	5.00	5.00

Kız öğrencilerde şiddetten kaçınma ve hedef ve idealler puanları erkek öğrencilerden daha yüksek idi. Erkek öğrencilerde ise okul statüsü puanları daha yüksek idi. Aile statüsü puanları bakımından gruplar arası farklılık yoktu (Tablo V).

Tablo V. Anket Faktör puanlarının cinsiyete göre karşılaştırılması

		Sayı	Ort±S.S	p
S.Uyum	E	92	4.64±0.75	0.006
	K	216	4.88±0.3	
Maddeden Kaçınma	E	92	4.66±0.63	NS
	K	216	4.77±0.48	
Şiddetten Kaçınma	E	92	3.6±0.98	0.017
	K	216	3.9±0.83	
Okul Statüsü	E	92	3.94±0.74	0.009
	K	216	3.7±0.69	
Aile Statüsü	E	92	4.5±0.54	NS
	K	216	4.5±0.61	
Hedef ve İdealler	E	92	4.3±0.82	0.002
	K	216	4.6±0.52	

Tablo VI. Anket faktör puanlarının düzenli spor yapma durumuna göre karşılaştırılması

		Sayı	Ort -S.S	p
S.Uyum	S.Yapıyor	86	4.82±0.41	NS
	S.Yapmıyor	217	4.8±0.52	
Maddeden Kaç.	S.Yapıyor	86	4.69±0.50	NS
	S.Yapmıyor	217	4.76±0.54	
Şiddetten Kaç.	S.Yapıyor	86	3.78±0.92	NS
	S.Yapmıyor	217	3.82±0.86	
Okul Statüsü	S.Yapıyor	86	4.05±0.59	< .001
	S.Yapmıyor	217	3.67±0.73	
Aile Statüsü	S.Yapıyor	86	4.53±0.57	NS
	S.Yapmıyor	217	4.50±0.6	
Hedef ve İdealler	S.Yapıyor	86	4.45±0.68	NS
	S.Yapmıyor	217	4.54±0.61	

Düzenli spor yapma bakımından gruplar karşılaştırıldı ve spor yapanların okul statüsü puanları yapmayanlara göre daha yüksek idi. Düzenli kitap okuyanların şiddetten kaçınma, okul statüsü, hedef ve idealler puanları okumayanlardan daha yüksek idi.

Tablo VII. Anket faktör puanlarının düzenli kitap okuma durumuna göre karşılaştırılması

		Sayı	Ort -S.S	p
S.Uyum	K.Okuyor	170	4.78±0.58	NS
	K.Okumuyor	132	4.83±0.37	
Maddeden Kaç.	K.Okuyor	170	4.72±0.58	NS
	K.Okumuyor	132	4.76±0.46	
Şiddetten Kaç.	K.Okuyor	170	3.94±0.87	0.001
	K.Okumuyor	132	3.63±0.85	
Okul Statüsü	K.Okuyor	170	4.76±0.65	<0.001
	K.Okumuyor	132	3.54±0.73	
Aile Statüsü	K.Okuyor	170	4.55±0.58	NS
	K.Okumuyor	132	4.45±0.60	
Hedef ve İdealler	K.Okuyor	170	4.57±0.64	0.005
	K.Okumuyor	132	4.45±0.61	

Anket sonuçlarının multifaktöryel analizlerinde sosyal uyum ile maddeden kaçınma ($r=0.193$ $p=0.001$), Şiddetten kaçınma ($r=0.250$ $p<0.001$), aile statüsü ($r=0.152$ $p=0.008$), hedef ve idealler ($r=0.186$ $p=0.001$) skorları arasında pozitif korelasyonlar vardı. Okul statüsü ile şiddetten kaçınma ($r= 0.208$ $p<0.001$) arasında pozitif, aile statüsü ile maddeden kaçınma ($r=0.213$ $p<0.001$), şiddetten kaçınma ($r=0.249$ $p<0.001$) arasında pozitif korelasyonlar vardı (Şekil 1). Hedef ve idealler ile şiddetten kaçınma ($r=0.219$ $p<0.001$), okul statüsü ($r=0.252$ $p<0.001$), aile statüsü ($r=0.208$ $p<0.001$), arasında pozitif korelasyonlar vardı (Tablo VIII).

Tablo VIII. Anket faktör puanları arasındaki korelasyonlar (Spearman korelasyon yöntemi)

		Sosyal Uyum	Maddeden Kaçınma	Siddetten Kaçınma	Okul Statüsü	Aile Statüsü	Hedef ve İdealler
Sosyal Uyum	Korelasyon katsayısı	1.000	.193(**)	.250(**)	.099	.152(**)	.186(**)
	P	.	.001	.000	.083	.008	.001
	Sayı	308	308	308	308	308	308
Maddeden Kaçınma	Korelasyon katsayısı	.193(**)	1.000	.240(**)	.072	.213(**)	.065
	P	.001	.	.000	.207	.000	.252
	Sayı	308	308	308	308	308	308
Siddetten Kaçınma	Korelasyon katsayısı	.250(**)	.240(**)	1.000	.208(**)	.249(**)	.219(**)
	P	.000	.000	.	.000	.000	.000
	Sayı	308	308	308	308	308	308
Okul Statüsü	Korelasyon katsayısı	.099	.072	.208(**)	1.000	.342(**)	.252(**)
	P	.083	.207	.000	.	.000	.000
	Sayı	308	308	308	308	308	308
Aile Statüsü	Korelasyon katsayısı	.152(**)	.213(**)	.249(**)	.342(**)	1.000	.208(**)
	P	.008	.000	.000	.000	.	.000
	Sayı	308	308	308	308	308	308
Hedef ve İdealler	Korelasyon katsayısı	.186(**)	.065	.219(**)	.252(**)	.208(**)	1.000
	P	.001	.252	.000	.000	.000	.
	sayı	308	308	308	308	308	308

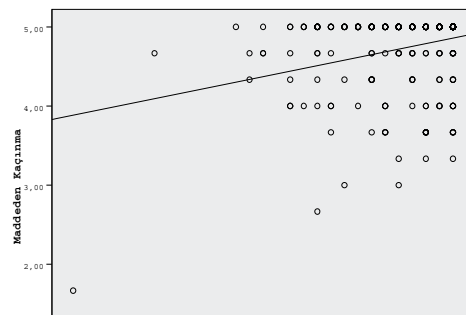
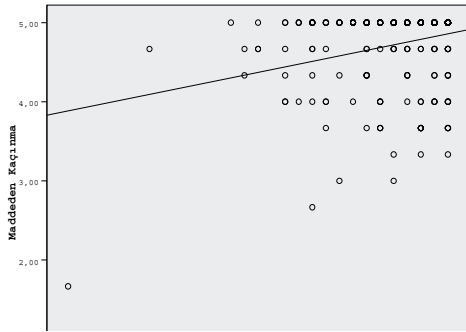
* Korelasyon, 0.05 seviyesinde anlamlı ** Korelasyon, 0,01 seviyesinde anlamlı

TARTIŞMA

Faktörlerin persantil değerlerine göre kişi bazında değerlendirilmesi ile hangi faktörlerde düşük puan aldığı konusunda bir yorum yapılabilecektir. Ortaokul öğrencilerinde belli aralıklarla bu testi yaparak puanlardaki iyileşme ve kötüleşme gözlenebilir ve bunlarla ilişkili faktörler de gözden geçirilebilir. Bu ankette özellikle öğrencilerdeki madde kullanımının ve şiddete eğilimin daha ciddi olarak gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bizim yaptığımız çalışmada avantajımız çocuklara bu konuda direk sorularla değil indirek olarak yaklaşmamızdır. Bu nedenle doğru cevap alma ihtimalimiz artmaktadır.

Şiddetten kaçınma eğiliminin kızlarda daha yüksek olması, erkek cinsiyetin şiddet için bir risk oluşturduğunu belirten çalışma ile uyumlu idi³. Ayrıca aile statüsü ile şiddetten kaçınma arasındaki olumlu ilişki de aile problemlerinin şiddet için bir risk olduğunu belirten çalışma ile uyumlu idi⁴.

Sonuçlarımızda ilginç olan hususlardan birisi şiddete eğilimin özellikle düzenli kitap okuyanlarda daha az düzeyde olması idi. Ortaokul öğrencilerinde düzenli olarak uygun kitapları okumanın teşvik edilmesi (Örn: Şiddet içermeyen ve madde kullanımını özendirilmeyen) ve bu konuda çalışmalar yapılmasının şiddete eğilimi azaltabileceği bu

Şekil 1. Aile statüsü skorları ile maddeden ve şiddetten kaçınma skorları arasındaki pozitif korelasyon

sonuçtan dolayı öngörülebilir. Madde ve şiddetten kaçınmanın bazı faktörlerle kuvvetli pozitif korelasyon göstermesi (sosyal uyum, okul statüsü, aile statüsü, hedef ve idealler), bu faktörlerin iyileştirilmesine yönelik yapılacak çalışmalar ile olumlu sonuçların alınabileceğini bize göstermektedir. Aile ziyaretlerinin şiddetten koruma sağladığı başarıyı ortaya koyan çalışmayı dikkate alırsak⁵ bu konularda, sosyal uyumu artırıcı çalışmalar (sosyal aktivitelerin düzenlenmesi, toplu spor faaliyetleri, toplu oyunlar vb), aile statüsünü iyileştirici çalışmalar (ev ziyaretleri, veli görüşmeleri, aile terapileri, vb), okul statüsünü iyileştirici çalışmalar (okullarda rehberlik hizmetleri, velilerle ortak faaliyetler, ders dışında sosyal programlar vb) yararlı olabilir. Sosyologlardan, aile hekimlerinden, psikiyatristlerden destek alınabilir. Yapılan çalışmaların ne yönde gittiği tekrarlanan anketlerle kontrol edilebilir. Bu durum özellikle ergenlik dönemindeki çocuklarda risk teşkil eden davranışlar yönünden oldukça yararlı olacaktır⁷. Şiddetten kaçınmanın hedef ve ideallerle olan korelasyonu bize ayrıca öğrencilere hedef ve ideal kazandırmanın ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Gerek okul yaşamında (öğrendiği bilgilerle neler hedeflediği, bunların ne gibi yararları olduğu ve bunları nasıl kullanacağı vb) gerekse okul sonrası dönemde (ülkesine ve insanlığa ne gibi hizmetler yapacağı, vb) hedef ve idealleri ele alınıp

bu konudaki eksikliklerin giderilmesine yönelik rehberlik çalışmalarının yapılması çok büyük faydalar sağlayacaktır.

Sonuç olarak şunu diyebiliriz ki, çalışmamızda ülkemiz ve tüm dünya ülkeleri için okullarda büyük bir problem olan madde kullanımına ve şiddete eğilimle ilgili ilginç noktalar tespit edilmiştir. Öğrencilerin 1-Düzenli kitap okumaları 2-Sosyal uyumlarının artırılması 3-Aile statüsünün düzeltilmesi 4-Okul statüsünün artırılması 5-Hedef ve ideal kazandırılması için hem eğitimciler hem de toplum olarak çalışmalar yapılması sorunla mücadelede büyük avantajlar sağlayacaktır. Psiko-sosyal değerlendirmelerde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmış ölçeklerin sağlamış olduğu faydalar oldukça fazladır. Böylece daha geniş ve karşılaştırmalı çalışmalar planlanabilir ve olayın bilimsel boyutta daha rahat ele alınabilmesi mümkün olur. Hazırlamış olduğumuz ve güvenilirlik ve geçerlilik çalışması yapılmış olan ölçeğimiz ileride bir çok ve daha geniş çalışmalarda kullanılabilir (Fatih-Sosyal Eğilimler ölçeği-11-20 yaş versiyonu).

Yukarıda vurguladığımız noktaların her biri için de orta öğrenimde ayrıca ayrıntılı çalışmalar planlanmalı (sosyal uyumu artırıcı çalışmalar vb) ve problem geniş bir şekilde ele alınarak öğrencilerin sosyal problemlerinin çözümü için kullanılmalıdır.

REFERANSLAR

1. Tekin O. Okullarda Ruh Sağlığı .Yaşama Sanatı 2006; 6: 32-3.
2. T.C. T.B.M.M. Çocuklarda ve Gençlerde Artan şiddet eğilimi ile Okullarda meydana gelen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan medis araştırma komisyonu Araştırma önergeleri. 2006 (10/337,343,356,357).
3. Andrews and Jenkins, editors. Assessing potential violence. Managing Mental Disorders. Vol.2. WHO. 2000.
4. Eyler A.E, Cohen M. Case Studies in Partner Violence. Am Fam Physician 1999; 60:2569-76.
5. Kelly Colleen McDonald. Child Abuse: Approach and Management, Am Fam Physician 2007;75:221-8.
6. Mytton JA. School-based violence prevention programs. Systematic review of secondary prevention trials. Arch Pediatr Adolesc Med 2002; 156: 752-62.
7. Balkaya A, Ceyhan E. Lise öğrencilerini suç davranışı düzeylerinin bazı kişisel ve ailesel nitelikler bakımından incelenmesi. Aile ve Toplum. Ocak-Şubat Mart 2007; 13-27
8. Feimi S."Ankara`da Kalaba Lisesi Öğrencilerinin Okul Başarıları İle Sapmış Davranış Arasındaki İlişkinin Sosyolojik Açından İncelenmesi". Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998.
9. Özen, Şakir ve diğerleri. Juvenile Delinquency in a developing country: A province example in Turkey International Journal of Law & Psychiatry 2005; 28: 4: 430-441.
10. Türkeri, Sedat. "Çocuk İslahevleri ve Çocuk Cezaevlerindeki Çocukların Suç İşleme Nedenleri Açısından İncelenmesi". Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.
11. ANKET. Türker BAŞ .Seçkin Yayıncılık Ankara 2003; 181-90
12. Aktürk Z, Dağdeviren N, Şahin E.M, Özer C, Yaman H, Göktaş O. ve ark. Hastalar Hekimleri Değerlendiriyor: EUROPEP Ölçeği. DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi, 2002; 16: 153-160
13. William M. Trochim, Research Methods Knowledge Base-İnternal Validity Cornell University Publications. 1999
14. Kazım ÖZDAMAR;Tıp Biyoloji Eczacılık ve Diş Hekimliği Öğrencileri İçin SPSS İle Biyoistatistik, Kaan Kitabevi. 2001;261-6.

Yazışma adresi:

Dr. Oğuz TEKİN
Fatih Üniversitesi Tıp Fakültesi, Pursaklar-Ankara
e-mail: oguztekin82@hotmail.com
Yayına kabul tarihi: 12.11.2007